

877. Möjbro, Hagby sn. Nu i Statens Historiska Museum.

Pl. 150, 151.

Litteratur: B 361, L 2054. a) Beskrivning och läsning av inskriften: J. Bureus, Fa 6 s. 62, s. 117 n:r 36 (Caspar Cohl), s. 215 n:r 252 (Rhezeliuss); J. Rhezelius, Fa 10:1 n:r 79, Fl 2 n:r 91; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 250; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 205; F. A. Westerling, De Templo et Paroecia Hagbyensi (diss., Uppsala 1821—24); R. Dybeck, Sveriges runurkunder, h. 3 (1862), baksidan av omslaget; UFT h. 1 (1871), s. 36, h. 5 (1876), s. 87, h. 40 (1925—26), s. 30, 54; O. v. Friesen, Runstenar i Uppland undersökta 1899—1901 (ATA), Möjbro-stenen (i: Fornvännen 1949, s. 287 f.), Anteckningar (UUB); O. Almgren, Sveriges fasta forn lämningar, 1. uppl. (1904), s. 44, 2. uppl. (1923), s. 76 f.; Handlingar i ATA 1928—48.

b) Tolkningen: G. Stephens, ONRM 1 (1866—67), s. xxviii, 178 f., 2 (1867—68), s. 900, 3 (1884), s. 30; P. A. Munch, Samlede afhandlinger 1 (1873), s. 469 n. 3; L. Wimmer, i Aarbøger 1868, s. 72, Runeskriftens Oprindelse (1874), s. 98, 132, 145, Die Runenschrift (1887), se registret; S. Bugge, i Aarbøger 1870, s. 190, 1905, s. 305, i Videnskabernes Selskabs i Christiania Forhandlinger 1872, s. 316, i ATS 5 (1878), s. 67, i ANF 8 (1892), s. 10 not, 29, VHAAkad:s Handlingar 11:3 (1893), s. 29, NIÆR 2, se registret, Der Runenstein von Rök (1910), s. 65, 79; L. F. Löffler, i ANF 1 (1873), s. 275; F. Burg, Die ältesten nordischen Runeninschriften (1885), s. 106 f., 169; A. Noreen, Altisländische u. altnorwegische Grammatik, 1. uppl. (1884), s. 191 (efter muntligt meddelande av S. Bugge), 2. uppl. (1892), s. 261, 3. uppl. (1903), s. 340 (efter muntl. meddelande av O. v. Friesen), 4. uppl. (1923), s. 383, Suffixablaut im Altnordischen (i: Indogermanische Forschungen 14, 1903, s. 396 f.); R. C. Rasmussen, Stenene fra Möjbro, Gommor m. fl. (1887, hektograferad broschyr); A. Kock, i ANF 11 (1895), s. 130, i Indogermanische Forschungen 33 (1913—14), s. 348 f.; G. Hempl, The Möjebro Runic Stone and the Runic Ligature for *ng* (i: Publications of the Modern Language Association of America 15, 1900, s. 216 f.); Th. v. Grienberger, i Zeitschrift für deutsche Philologie 39 (1907), s. 59 f., Göttinger Gelehrter Anzeiger 1908, s. 418 f.; O. F. Hultman, Hälsingelagen och Upplandslagens ärfdabalk (1908), s. 86 not; O. v. Friesen, Runorna i Sverige [1. uppl.] (1907), s. 9 f., [2. uppl.] (1915), s. 8, 3. uppl. (1928), s. 19 f., Upplands runstenar (i: Uppland bd 2, 1908), s. 450 f., Upplands runstenar (1913), s. 3 f., En uppländsk Bråvallakämpe? (i: Upsala Nya Tidning ³¹/₁₂ 1912), Runenschrift (i: J. Hoops, Reallexikon der germanischen Altertumskunde, bd 4, 1918—19), s. 14 f., Röstene i Bohuslän (1924), s. 16, 23, 73, 87, Runorna (Nordisk kultur, bd 6, 1933), s. 27 f., Anteckningar (UUB); B. Nerman, Svärge hedna litteratur (1913), s. 13; E. Brate, i ANF 31 (1915), s. 227 f., Sverges runinskrifter (1922), s. 19 f.; M. Olsen, i ANF 33 (1917), s. 276 f., NIÆR 2—3, se registret; E. Wessén, i Språkvetenskapliga Sällskapets i Uppsala förhandlingar 1913—15, s. 93 f., Nordiska namnstudier (1927), s. 47 f.; H. Pipping, i Studier i Nordisk filologi 2:1 (1911), s. 10, 12:1 (1921), s. 65, 78 f.; A. Jóhannesson, Grammatik der urnordischen Runeninschriften (1923), s. 97 f.; W. Krause, i ANF 48 (1932), s. 156 f., Runeninschriften im älteren Futhark (1937), s. 571 [149] f.; K. Reichardt, Runenkunde (1936), s. 66 f.; E. Holmkvist i Namn och bygd 24 (1936), s. 111; E. Harding, Språkvetenskapliga problem 3 (1939), s. 35 f., 5 (1942), s. 10, 30; H. Arntz, Handbuch der Runenkunde (1944), se registret; E. Noreen, i ANF 60 (1946), s. 149; C. Marstrander, Vettelandsstenen (i: Stavanger Museum. Årbok 1945, tr. 1946), s. 31 f., i Norsk tidsskrift for sprogvidenskap Bd 14 (1947), s. 270.

c) RytARBILDEN: H. Naumann, Wandlung und Erfüllung (1933, 2. Aufl. 1934), s. 1 f.; H. Shetelig, i NIÆR 3 (1914), s. 61 f., Konst (Nordisk kultur, bd 27, 1931), s. 211; O. v. Friesen, Möjbro-stenen (i: Fornvännen 1949, 287 f.); A. Lindblom, Svensk konsthistoria 1 (1944), s. 28; B. Bergman, Uppländsk run- och bildstensristning (1948), s. 9 f.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckningar (i Fa 10:1 och Fl 2); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 361); P. A. Säve, teckning (i hs S 40 h, UUB, s. 193); UFT h. 1 s. 37 (efter teckning av Carl Säve); Stephens a. a. s. 179 (likaledes efter teckning av C. Säve); O. v. Friesen, foto (UUB, ATA; Runorna i Sverige 1907 s. 9, 1915 s. 8, 1928 s. 19, Upplands runstenar 1908 s. 3, 1913 s. 4, Runenschrift, 1918, s. 19, Runorna, 1933, s. 27 m. fl.); E. Wessén foto 1910.

Möjbro-stenen, den ena av Upplands två urnordiska runstenar, har varit känd sedan början av 1600-talet. Joh. Bureus har upptagit den i sina samlingar efter uppteckning av Caspar Cohl och Joh. Rhezelius. Själv har Bureus av allt att döma icke sett stenen. På en i handskriften Fa 6 inhäftad lapp om Ramsjö-stenen (L 777) jämför han dess inskrift med Möjbro-stenen, men hänvisar för denna till Caspar Cohls inskriftssamling. I Bureus' renskrift Fa 5 (»Sveorum Runæ») finnes den urnordiska Möjbro-stenen endast omnämnd i registret, närmast efter U 878: »än en literis incogn.» Platsen anges av Caspar Cohl: »å Möjebro giärde i Hagheby sokn» (Fa 6 s. 117), av Rhezelius: »På gärdet lijtet der ifrån» [d. v. s. ett stycke från den närmast förut omtalade U 878] (Fa 6 s. 215), »Hageby Sochn. Wedh Möjebro på Giärdet» (Fa 10:1), »Hageby Möjebro» (Fl 2). — I *Ransakningarna* (1672) meddelas: »Möyebro giärdet någre stehnar wackre upreeste

Fig. 375. U 877. Möjbro, Hagby sn. Efter Rhezelius i F a 6.

Stockholm och professor Olof Celsius i Uppsala¹. Erik Benzelius hade bett sin broder skaffa honom upplysningar om hur Celsius ville tolka Möjbro-inskriften². Benzelstierna kunde lätteligen göra detta, då prof. Celsius' son Magnus tjänstgjorde som amanuens i Kungl. biblioteket. Den 17 jan. 1734 skriver Magnus Celsius, samtidigt med att han sänder en kopia av Hadorphs teckning (B 361): »L'inscription est apocryphe, comme Vous l'avés prédit, la frequente repetition des mots & des lettres, bien ordinaire a ces sortes d'inscriptions cryptiques, etant entre autres une

¹ Brefväxling imellan ärkebiskop Eric Benzelius d. y. och dess broder censor librorum Gustaf Benzelstierna, utg. af J. H. Lidén (1791), s. 163 f.

² Benzelius hade tidigare (1719—24) varit kyrkoherde i Hagby och Ramsta. Hans intresse för Möjbro-stenen sammanhänger sannolikt därmed. Han hade säkerligen själv studerat inskriften och sökt tyda dess gåtor.

difficulté tres facheuse a surmonter. Quand aux noms d'Oden & Frigga, on aura de la peine a les y trouver. Celui de Thor y paroît bien, mais on est toujours incertain de la maniere, dont cela doit etre lu & expliqué, jusqu'a ce qu'on auroit dechiffré le tout.» O. Celsius själv skriver några dagar senare (²²/₁ 1734): »För then gunstige hälsning igenom min Son, aflägges härmedelst vördsam tacksägelse. Han frågade mig i hastighet om Runstenen i Hageby, som nu är förd til Prästegården, hvarpå jag är skyldig Vål. Hr K. Bibliothecarien, som behagat thereafter spörja, något tydeligare svar. På samma sten finnes en skrift, then ingen ännu har kunnat läsa. Men at then, in suo genere, har också någon tid varit läselig och i bruk, kan märkas theraf, att then ock träffas på andra ställen. Af sådana oläseliga runeskrifter finnas åtskillige slag, hvaribland Helsingrunorna också blefvo med rätta räknade, innan man påfann them at läsa, för 60 år sedan. Ty har jag tagit i en särdeles observation att framgifva them alla på en gång, på thet hvar och en må kunna försöka huru the läsas böra.» Benzelstierna översände de båda breven till sin broder, som den 1 febr. 1734 svarade: »Jag tackar för min Brors ährade af d. 26 sistlidne, samt Doctor Celsii tancka om Möjbro Runsten, och skal vara glad at se hans observationer therom, medelst jämförelse med flere thylika. Om intet någon Runographus hafver velat gjäckas, är thenne bland the älsta, och synnes vara ristad a dextra ad sinistram. En explication öfver honom hafver jag, men utan något förstånd.» Då J. H. Lidén år 1791 gav ut Benzelstiernas brevväxling, tillade han i en not om Möjbro-stenen: »Finnes nu uti Ramsta Prästegård [felaktigt för Hagby prästgård], och ligger horizontelt på marken, varandes skriften eller ritningen upvänd.» Lidén har förmodligen fått sin uppgift genom förfrågan hos någon av prästerna i Hagby och Ramsta.

Runstenens flyttning omkring år 1730 till Hagby prästgård står möjligen i samband med Olof Celsius' besök år 1727. Meningen torde ha varit att ge den en mera skyddad plats. Arbetet blev emellertid tyvärr endast halvgjort. Stenen blev framforslad till prästgårdens ladugårdstomt, men där blev den liggande. Det är anmärkningsvärt, att Hagby var prebendepastorat till Uppsala universitet; här i prästgården har sålunda, åtminstone under sommartiden, bott högt bildade män, som icke ha tagit någon befattning med det enastående, men efterhand alldeles bortglömda fornminnet.

Nästa uppgift om runstenen förekommer, så vitt vi känna, i F. A. Westerlings dissertation *De templo et paroecia Hagbyensi* (1824). Den låg, säges det, vid en brunn i prästgården: »Ad puteum in domicilio Pastoris lapidem runicum hodie reperimus, ad Molam Sunnanåensem olim erectum, sedecim quoque circumstantibus, nulla gaudentibus inscriptione, lapidibus. Sedem judicalem heic quondam fuisse et traditur et fidei haud videtur absonum. Inscriptæ litteræ exstant in *Bautil* N:o 361, quas licet explicatu difficiles, ob inusitatiorum Runarum formam situmque, heic inserere juvat: [Här följer en teckning av inskriften, se fig. 376.]

Infra insculptum conspicimus pugilem, equo insidentem, manuque gladium tenentem. Cetera peritiorum scrutinis judicioque deferimus.» Här möter sålunda den intressanta uppgiften, att stenen ursprungligen skulle ha stått vid Sunnanå kvarn, omgiven av 16 andra stenar utan inskrift. På denna plats skulle ha varit ett domarsäte, d. v. s. den forntida medelpunkten för Hagunda härad. Avståndet mellan Sunnanå kvarn och Möjbro är visserligen icke stort, och den mycket obestämda lokaluppgiften »ad Molam Sunnanåensem» kan utan tvivel avse samma plats som de äldre källorna »Möjebro giärde». Ägogränsen mellan Möjbro och Sunnanå går i ån, och Sunnanå torde i själva verket vara den del av Möjbro by, som låg söder om ån. Men å andra sidan ligger det nära hundra år mellan stenens flyttning och Westerlings uppgift, och det är därför föga troligt, att han återger någon verklig tradition om stenens ursprungliga plats. Förmodligen är det endast hans eget antagande. Någon stensättning med 16 stenar känner man icke från denna plats. I *Ransakningarna* talas om »någre stehnar wackre upreeste och pårijtade». »Pårijtade» ha icke varit flera än två, men det kan ju ha funnits ytterligare några stenar utan inskrift. En arkeologisk undersökning av terrängen omkring Möjbro vore synnerligen önskvärd. En sådan borde även taga sikte på frågan, var tingsplatsen för Hagunda hundare har varit belägen.

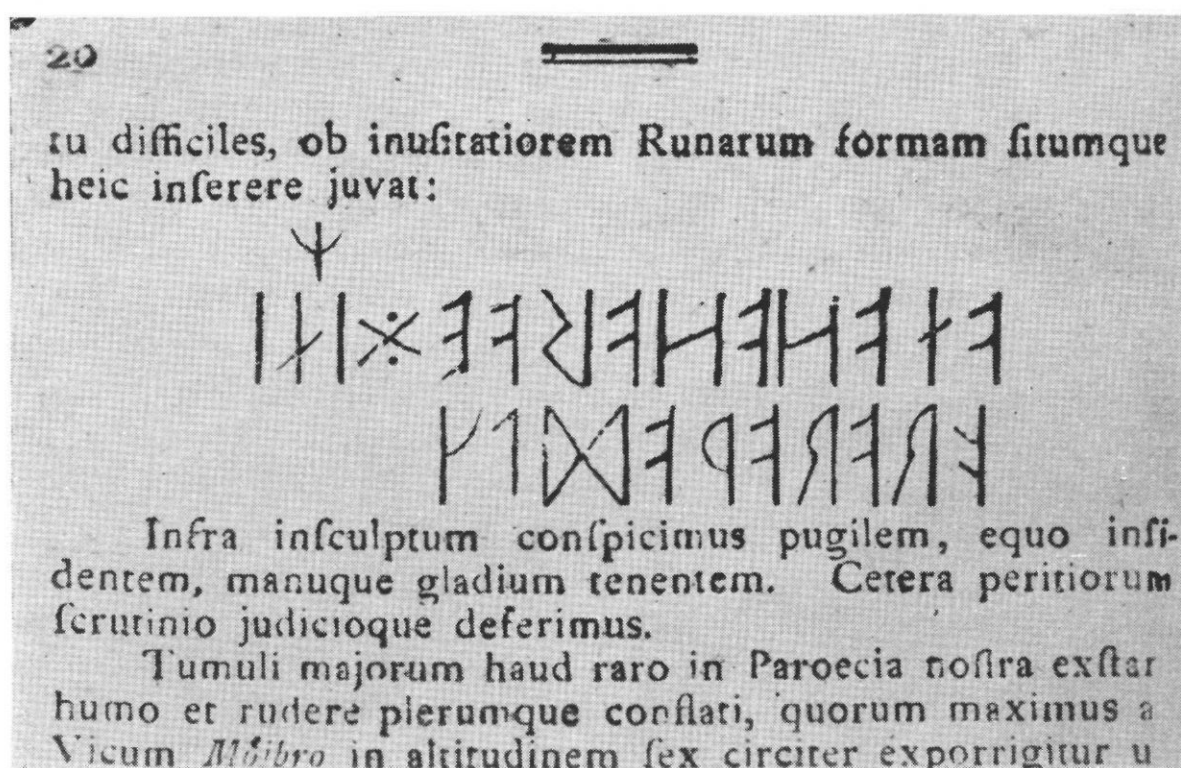

Fig. 376. U 877. Möjbro, Hagby sn.
Inskriften efter F. A. Westerling, *De templo et Paroecia Hagbyensi* (1821—24).

Det finns, så vitt ännu känt är, inga skriftliga uppgifter härom i medeltida källor. I och för sig är ett samband mellan namnen Hagunda och Hagby ytterst sannolikt. Hagby ligger synnerligen centralt inom hundaret, och i en äldre tid, då ån säkerligen spelade en viktig roll för förbindelserna, förefaller det troligt, att hundarets judiciella medelpunkt legat vid Hagby kyrka eller något N därom, d. v. s. vid Möjbro och Sunnanå. I namnet Hagby, fsv. *Haghabý*, vilket som bekant finnes på ett flertal ställen i Sverige, ingår som förled ett appellativt fsv. *haghi* m. 'inhägnad, inhägnat område (betesmark o. dyl.)'. Att ordet här i det uppländska by- och socken-namnet skulle ha haft en speciell betydelse 'inhägnat tingsområde' e. dyl. är givetvis tänkbart, men i varje fall helt ovisst. Hagunda betyder sålunda det hund eller hundare, som ligger omkring Hagby. Och även om själva tingsplatsen i gammal tid skulle ha legat vid Möjbro, är det ingen osannolikhet i att hundaret har fått sitt namn efter den närmaste större bebyggelsen.

Det finns sålunda skäl, som tala för att den urnordiska Möjbro-stenen ursprungligen har haft sin plats i närheten av hundarets tingsplats och att den var avsedd att läsas och betraktas av de större menigheter som på regelbundna tider samlades där för att döma och dryfta gemensamma angelägenheter. Den skulle då ha haft en mera offentlig prägel än runstenar i allmänhet, särskilt de uppländska från senare tid.

Möjbro-stenen förblev länge obeaktad; dess runor kunde ju icke tolkas. Huruvida Dybeck under sina resor i Uppland har sett och granskat Möjbro-stenen, är oklart. Den finnes icke upptagen i *Sveriges runurkunder*. Men på baksidan av tredje häftet av detta verk, som kom ut 1862 och som just innehöll runinskrifterna i Lagunda och Hagunda härader, har han lämnat följande meddelande: »Möjbrostenen, Baut. 361, jämnte några andra likartade och i Uppland funna, skola särskildt behandlas.» Dybeck kom emellertid aldrig att förverkliga denna avsikt.

År 1862 var emellertid Möjbro-stenen redan »återfunnen» av prof. Carl Säve i Uppsala. Det är möjligt, att Dybeck hade fått kännedom om detta och nu vill reservera sin behandling av denna runsten till ett annat sammanhang. I *UFT* h. 1 (1871) meddelas följande: »Denna sten, som på 1600-talet stod vid Möjbro i Hagby socken, söktes för något mer än tio år sedan förgäves på sin gamla plats, men med ledning af en påträffad anvisning uti *Benzeliernas Brefvexling*, att han redan på 1730-talet blifvit flyttad till Hagby prestgård, återfanns han lyckligtvis

år 1862 å nyssnämnda ställe alldeles oskadad, ehuru liggande uppvänd, just framför boskapens vattningsho, af prof. C. Säve, som genast ombesörjde hans resning å prestgårdens tomt.»

Något utförligare omtalas saken av G. Stephens (1866—67), och fyndet dateras här, uppenbarligen efter direkt meddelande av Säve till Stephens, till den 1 sept. 1861: »Individual archaeologists made search for it, but in vain. Its re-discovery is owing to the untiring zeal and energy and tact and patriotism of Sweden's greatest Runologist and Northern Linguist — Prof. Carl Säve. After one expedition had failed, he set out on another, and at last happily found it on the 1st of September 1861, lying deep sunk in the ground, the inscribed face uppermost, before the well in Hageby Rectory, whither it appears to have been removed as a »useful» stepping-stone in the year 1730. Thus for 130 years had this precious monument been trampled upon by cattle, iron-shod horses and clodhoppers in »clouted shoon», besides being exposed to the minor injuries of slop and sleet. But its own still harder elements, its prodigiously compact and impregnable heart of granite, resisted everything. Its general features are still well preserved, and it may yet defy a thousand winters or more of its native Swedish clime. For I have great pleasure in adding that this noble monolith has been as nobly rescued from degradation and destruction, and in the summer of 1862 was raised in the grounds of Hageby by Prof. C. A. Cornelius, to whom be all thanks and honor at home and abroad!»

Man kan verkligen med Stephens uttala sin förvåning över att den mer än tusenåriga ristningen icke har blivit alldeles förstörd under de 130 år, då stenen bokstavligen har legat för fädot. Men säkerligen måste man räkna med att den har blivit avsevärt sliten, och kanske ha en del detaljer i inskriften eller i figurframställningen blivit utnötta och gått förlorade. Ristningen har från början tydligen varit rätt djupt huggen, djupare än vad som framgår av det omedelbara intrycket vid en granskning.

Stenen restes sommaren 1862 inom prästgårdens tomt, omkr. 50 m. Ö om mangårdsbyggnaden. Platsen var i längden mindre tillfredsställande, då den var överskuggad av träd och större buskar, vilket befordrade en riklig lavvegetation på stenens yta. Här stod stenen, då den från omkr. 1900 började bli föremål för forskarnas livliga uppmärksamhet. O. v. Friesen har upprepade gånger undersökt inskriften, bl. a. år 1902 i sällskap med professorerna Ad. Noreen och Hugo Pipping. Själv besökte jag platsen första gången år 1910; från 1914 ingick under några år en exkursion till Möjbro-stenen regelbundet i den propedeutiska kursen i nordiska språk.

År 1928 väckte arrendatorn av akademiemmanet Möjbro K. Karlsson förslag om att runstenen »måtte få flyttas åter till Möjbro och där uppställas på lämplig plats.» Professor O. v. Friesen förordade det med en viss tvekan. Han framhöll, att »det borde övervägas, om det ej vore riktigtast att stenen skyddades i ett museum. Ristningen är ur flera synpunkter ett unicum. Den inristade ryttarbilden är redan rätt fragmentarisk genom vittring och så grunt huggen att jag hört personer, som besökt stenen, förneka att en sådan bild existerar. Då stenens ursprungliga plats är okänd, möter ju ur denna synpunkt inga betänkligheter mot förslaget. Så vitt jag nu ser vore den enda om ortsbefolkningen skulle vara i högre grad fäst vid det gamla minnesmärket, för sin tid och art väl det förnämsta i landet». Riksantikvarien biföll arrendator Karlssons ansökan, och stenen restes år 1930 på gräsplanen N om mangårdsbyggnaden i Möjbro och S om en där belägen källare.

Under 200 år hade Möjbro-stenen befunnit sig vid Hagby prästgård. Den nya uppställningen vid Möjbro akademiemman blev icke så långvarig. Prof. v. Friesen hade, som nämnt, uttalat sina betänkligheter; han skulle avgjort föredraga, att stenen för framtiden finge sin plats i något museum »på grund av sitt stora värde som fornminne och på grund av ristningsdragets grundhet och ömtålighet.» Liknande uppfattning uttalades av prof. Sune Lindqvist (i skrivelse till Riksantikvarien 1945). I samband med fältarbetena i Hagunda härad sommaren 1946 undersökte jag Möjbro-stenen, vilket gav anledning till en särskild rapport till Riksantikvarien. »Jag

fick under arbetet, som utfördes under utmärkta väderleks- och belysningsförhållanden, ett starkt intryck av att ristningen — särskilt vissa delar av ryttarfiguren — numera är mycket svår att urskilja. Det fordras ett tålmodigt och tidsödande arbete och därtill gynnsam belysning för att få fram bildens detaljer. Utan uppmålning kan man knappast urskilja mer än en och annan linje, men icke få något helhetsintryck av teckningen. För mig innebar detta i viss mån en överraskning. Jag har tidigare flera gånger granskat Möjbro-stenen, första gången år 1910 och sedan vid upprepade tillfällen under åren 1914—17. Så vitt jag minns, var det icke någon större svårighet att skönja hela ryttarbilden. Detta kan, åtminstone delvis, bero på att ristningsytan då var täckt av en mörkgrå stenlav, som bildade en sammanhängande hud över själva stenen. Denna har numera blivit avlägsnad, och stenytan framträder numera ren. Det har emellertid blivit svårare att på den oroliga och spräckliga ytan följa de svaga och grunda ristningslinjerna . . . Det synes mig på grund av stenytons och ristningens beskaffenhet mycket angeläget, att en sakkunnig undersökning av Möjbro-stenen snarast möjligt kommer till stånd. Den fråga, som därvid i främsta rummet bör prövas, är huru ristningen på mest betryggande sätt skall kunna bevaras för framtiden. Det är givet, att geologisk och petrografisk fackkunskap måste anlitas.» År 1948 besiktigades Möjbro-stenen av antikvarien Sven B. F. Jansson, som i skrivelse till Riksantikvarien påyrkade, att stenen skulle placeras inomhus: »En sådan åtgärd motiveras i första hand av stenens utomordentligt stora värde och av att den nuvarande platsen icke är den ursprungliga.» I november s. å. flyttades stenen till Statens Historiska Museum, där den t. v. förvaras.

Stenens höjd 2,45 m. Största bredd nedtill 1,50 m., mitt över ryttarens bröst 1,10 m., över nedre runraden 1 m., över övre runraden 0,97 m. Statsgeologen B. Asklund beskriver stenen på följande sätt: »Grå granit, grovkornig, med vita fältspatkorn i jämn fördelning samt svarta eller svartgröna hornbländeprismor och något mörk glimmer. Sparsamt med gråvit kvarts. Ristningsytan är delvis betäckt med kristallinisk grön epidot, som ursprungligen bildat en mineralfyllning på en spricka, vilken ristningsytan följer. Under den tunna, ofullständiga epidotbeklädningen är graniten rödvitträd och huggningen har delvis nått ned till detta skikt.» Ytan har därför en omväxlande rödgrå och grön färg. De gröna partierna finnas mest dels över runinskriften, dels under denna och på ryttarens överkropp, dels längst ned, särskilt på v. sidan. Ytan är icke särdeles jämn. Den har fullt med fördjupningar. På v. sidan finnas två avslagningar, den ena mitt för nedre runraden, som dock icke har skadats, den andra mitt för ryttarens huvud. Längre in på stenen, ovanför hästens öra, synes också en skada med relativt färskt brott. Som en skada från senare tid är jag också böjd att uppfatta den x-liknande figur, som finnes mitt i huvudet på ryttaren.

Ristningen är mycket grund. I synnerhet gäller detta om ryttarbilden och framför allt om hästens huvud och framkropp. Endast i gynnsam belysning framträder här teckningen, så att en detalj skymtar här och var. Det är mycket svårt att före uppmålningen få en klar helhetsbild av teckningen, även med gynnsamt ljus.

Teckningen av ryttaren är skissartad. Linjerna äro ojämma, några mycket tydliga, t. ex. hästens bakrygg och bakben, ryttarens huvud och axelparti, den högra armen, nedre lårlinjen och betslet. Mannens »snörliv» kring midjan och hästens revben framträda också tydligt. Övriga linjer äro mycket svaga och skymta endast otydligt i bästa belysning. De linjer, som ha uppdragits med färg före fotograferingen, torde dock vara säkra. Däremot är det knappast möjligt att med någon som helst säkerhet tillägga något ytterligare. Vad särskilt angår det vinkelböjda strecket nedtill t. v., vilket först har iakttagits av v. Friesen och spelar en avsevärd roll för hans uppfattning av ryttarbilden (och inskriften), så torde det vara övervägande sannolikt, att det verkligen är hugget. Det är mycket grunt och slutar i båda ändarna blint. Att det skulle vara avsett att för åskådarna beteckna en på marken framför den framstormande ryttaren liggande människofigur, en slagen fiende, förefaller ytterst osannolikt.

Runorna äro i stort sett fullt tydliga. Linjerna äro grunda och breda. Deras begränsning är därför ofta oklar och svävande. I allmänhet synas utom fördjupningen även spår av skrapning i stenen, som en ljusare färgning i ytan. Det förefaller sannolikt, att detta är åstadkommet genom den ursprunglige ristarens arbete.

Ryttarbild och inskrift ha för ristaren utgjort en enhet, med en gemensam mening. Han måste noggrant ha planerat och sannolikt med någon färg ha skisserat upp det hela före in- huggningen. Ryttaren, som krävde stor plats, har utan tvivel huggits först. För inskriftens runor ha dragits upp två horisontella linjer, den nedre av dessa strax ovanför ryttarens huvud. Att nedre raden har blivit huggen först och därför också skall läsas först framgår därav, att den sista runan 26 **ᚱ**, som icke fick plats i övre raden, har placerats ovanför, tydligen därför att utrymmet nedanför redan var upptaget. Nedre raden innehåller 10 runor, övre raden 15, vartill kommer den överskjutande runan 26 **ᚱ**. Runorna äro ju icke infattade mellan ramlinjer och äro därför ganska ojämna till sin höjd. Ingen av runorna i nedre raden går upp till övre radens horisontallinje, som alltså icke alls tjänstgjort som ramlinje. Nedre radens runor äro i stort sett större än övre radens. Inskriften skall läsas från höger till vänster.

Inskrift:

frawaradar

5 10

anahahaislaginar

15 20 25

Till läsningen: 1 **f**: hst 17 cm, övre bst 4, nedre 5,5 cm. Bst äro raka, parallella. De äro grunda, särskilt den övre. — 2 **r**: hst 18 cm. Den når sannolikt något upp över bst. Denna är en enda mjukt rundad linje. — 3 **a**: hst 18 cm, övre bst 5, nedre 4 cm. Bst äro parallella; den övre utgår från hst:s topp. Alla inskriftens **a**-runor äro likformade. — 4 **w**: hst 15 cm. Den når icke ned till horisontallinjen. Bst är ganska svag. — 5 **a**: hst 16 cm, bst 4 och 3 cm. — 6 **r**: hst 15 cm. Varken hst eller bst nå ned till linjen. De båda **r**-runorna (2 och 6) äro rätt olika, särskilt till sin nedre del. — 7 **a**: hst 14 cm. Den går tydligt ned till linjen. — 8 **d**: v. övre hörnet är skadat. H. lodräta stapeln 13,5 cm., den v. (skadade) 10 cm. Nedtill mötas icke v. lodräta stapeln och diagonallinjen. Detta är däremot fallet på h. sidan. 9 **a**: hst 13 cm. — 10 **ᚱ**: hst 14,5 cm. Bst äro svagt bågböjda. Den vänstra är kort, skadad genom den ovan om- talade avslagningen. Den når icke upp till samma höjd som hst. — 11 **a**: hst 12 cm. — 12 **n**: hst 11 cm. Bst är mycket tydlig. — 13 **a**: hst 13,5 cm. Övre bst är svag. — 14 **h**: hst 13,5 cm. Mellanstapeln är nästan rak. — 15 **a**: hst 15,5 cm. — 16 **h**: hst 14 cm. Mellanstapeln lutar snett nedåt vänster. Runan är också bredare än 14 **h**. — 17 **a**: hst 14,5 cm. — 18 **i** 15 cm. — 19 **s**: höjd 14,5 cm. Runan är treledad med trubbiga vinklar. Nedre stapeln är längst; den når dock icke ned till linjen. — 20 **l**: hst 16 cm. — 21 **a**: hst 14 cm. — 22 **g**: höjd 9 cm. Runan är sålunda avsevärt lägre än övriga runor i raden. Orsaken är uppenbar: om de övre staplarna uppdragits till normalhöjd, skulle runan ha tagit betydligt större plats än nu. Den övre h. stapeln är kortare än den övre v., tydligen beroende på att ristaren har velat undvika kollision med den föregående **a**-runans bistavar. Runan har formen av ett snedställt kors, vars båda armar skära varandra under rät vinkel. De nedre skänklarna stå på horisontallinjen; de övre ha blivit för- kortade. Mellan de båda nedersta skänklarna och de båda högra finnas punktartade fördjup- ningar, som dock sannolikt icke äro huggna. 22 **g** tar lika stort utrymme som de tre följande runorna 23—25 **ina** tillsammans¹. — 23 **i** 13 cm. — 24 **n**: hst 12,5 cm. — 25 **a**: hst 12,5 cm. Bst äro fullt säkra. Den övre går ända ut i stenens kant. — 26 **ᚱ**: hst 13 cm. Bst äro tydliga, raka (till skillnad från 10 **ᚱ**). De äro längre än hst.

¹ Om runan 22 **g** se W. Krause i *ANF* 48 (1932), s. 166 not.

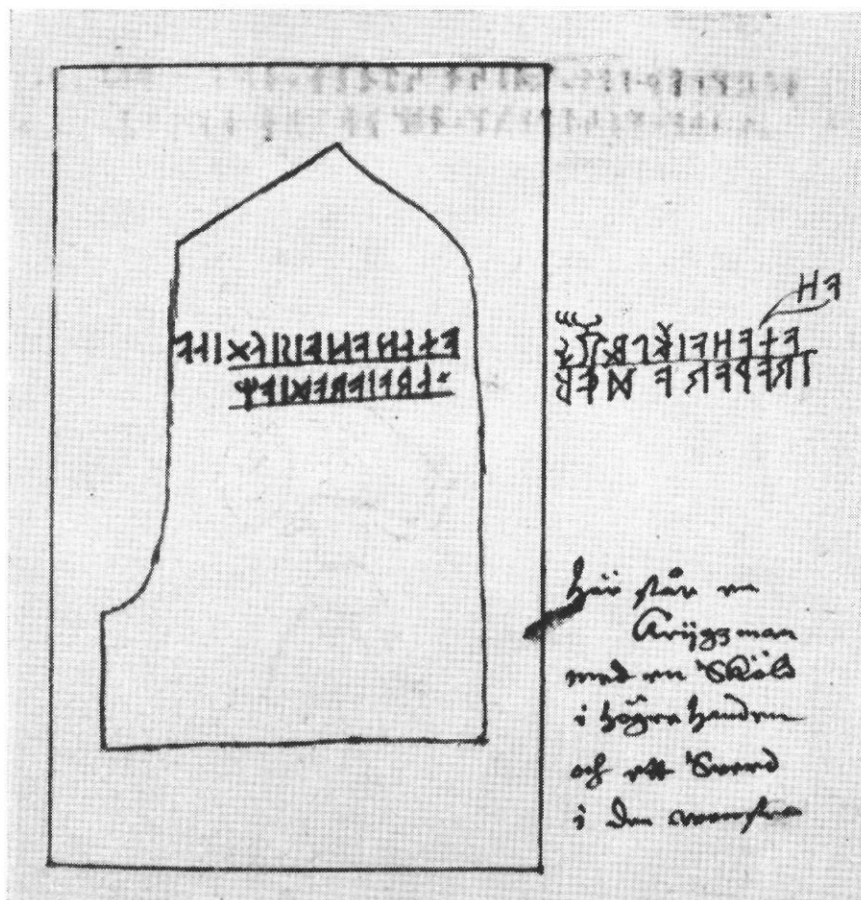

Fig. 377. U 877. Möjbro, Hagby sn. Efter teckning av Rhezelius (F a 10: 1).

Fig. 378. U 877. Möjbro, Hagby sn. Efter teckning av Rhezelius (F l 2).

F. ö. hänvisas till v. Friesens beskrivning av inskriften i *Fornvännen* 1949, s. 287 f., vilken återfanns bland v. Friesens efterlämnade papper och icke var oss bekant, då vår undersökning gjordes. De båda beskrivningarna äro sålunda fullt oberoende av varandra och kunna komplettera varandra.

Av Joh. Rhezelius' hand finnas två teckningar av stenen, den ena, mera enkel, i F a 10: 1, den andra, i större format och omsorgsfullare utförd, i F l 2. På den senare finnes, under de båda inskriftraderna icke en ryttare, utan en krigare till fots med lyftat svärd i den ena och ovalformig sköld i den andra handen. På teckningen i F a 10: 1 är krigaren endast svagt antydd med blyerts, och i marginalen står skrivet (med Rhezelius' hand): »Här står en Krijgzman med en Sköld i högra handen och ett Sverd i den wenstra.» Det är uppenbart, att redan på 1600-talet ryttarbilderna har varit svår att urskilja och att runinskriften har varit avsevärt tydligare. Det var samma förhållande som nu. Inskriften är påfallande riktigt läst av Rhezelius. Om man tar hänsyn till *båda* teckningarna, är det endast följande runtecken, som han antingen icke alls har sett eller har läst felaktigt: 1 f, 21 a och 26 r.

Joh. Bureus har, såvitt man vet, icke själv granskat Möjbro-stenen. I hans stora samling F a 6 finnes den upptagen dels i »Lib. 3» efter läsning av Caspar Cohl, dels i »Lib. 5» efter läsning av Joh. Rhezelius. De båda läsningarna äro så överensstämmande i detaljer, särskilt i en del uppenbara fel, att de icke kunna vara oberoende av varandra. De överensstämma i allt väsentligt med Rhezelius' teckningar. Det är sålunda uppenbart, att läsningen härrör från honom. Antingen har Caspar Cohl varit med vid en gemensam granskning, eller också har han helt enkelt fått sin läsning från Rhezelius.

Hadorphs läsning (B 361) innebär i alla avseenden ett betydande framsteg, både i fråga om runinskriften och ryttarbilderna. Felaktigt lästa äro runorna 9—10 ar, 20—21 la och 25 a. — Celsius'

granskning (1727) innebar vissa små förbättringar. — Återstår att av äldre läsningar nämna Carl Säves (5 och 15 sept. 1862), offentliggjorda dels av G. Stephens i hans stora runverk (1867—68), dels i *UFT* h. 1 (1871). Denna innehåller åtskilliga förbättringar i förhållande till *Bautil*, men

Fig. 379. U 877. Möjbro, Hagby sn.
Efter B 361.

fullt riktig är den ingalunda; r. 22 är felaktigt tecknad, och den näst sista runan läses fortfarande i (Rhezelius har dock det riktiga *a*). Säves teckning av ryttaren är helt enkelt en kopia av *Bautil*; den enda avvikelser är att svärdet blivit felaktigt tecknat med tre linjer i stället för en. Antingen har Säve icke haft något intresse för ryttarbilderna, eller också har han icke kunnat urskilja den, utan nöjt sig med att återge *Bautils* ganska otympliga teckning, som icke alls gör originalet rättvisa.

Johannes Bureus har, som förut nämnt, säkerligen icke själv sett Möjbro-stenen. Han känner den genom Rhezelius' teckningar (Fa 10: 1 och Fl 2) och genom dennes och Caspar Cohls meddelande av inskriften (Fa 6). Men han har icke kunnat tyda inskriften; den var avfattad »i okända runor (literis incognitis)». Också Olof Celsius antecknar, att runorna äro »oläselige in till denna dag». Men han har iakttagit, att liknande runor finnas i andra inskrifter, bl. a. på Björketorp-stenen, och han har för avsikt att ge ut alla dessa inskrifter i en samling för att därigenom bereda vägen för deras tolkning. Ännu Liljegren uppför i sina *Runurkunder* (1833) Möjbro-stenen — jämte Krogsta-stenen (B 581, L 2055), Berga-stenen (Sö 24) och Blekinge-stenarna i en grupp inskrifter »Med främmande Runarter».

Den förste, som har framställt en tolkning av Möjbro-stenens inskrift, är George Stephens. Han utgår från Carl Säves läsning (r. 25 i) och från förutsättningen, att övre raden (r. 11—26) skall läsas före den nedre. Runan *f* uppfattar han som *æ* och runan *Y* som *a*. Det förra sammanhänger med hans föreställning om fornengelskan som det äldsta »nordiska» tungomålet; det senare, som endast är ett löst antagande men som Stephens fasthöll vid med stor envishet, blev av särskilt ödesdiger betydelse för hans behandling av samtliga de urnordiska inskrifterna. Hans tolkning blir sålunda (*Old Northern Runic Monuments* 1, s. 181):

ænæ hæh æis læginia fræwærædæa,

vilket han översätter:

»Ænæ hewed these runes to-the-down-laid (fallen, slain) Fræwæræd.»

Senare (a. a. 1, s. xxviii, 2, s. 900) har han något modifierat sin gruppering av runorna och sin tolkning:

ænæ hæh æi slæginia fræwærædæa

»Ænæ hewed these runes to-the-not (never) slain Fræwæræd.»

Det är denna tolkning, som har upptagits i *UFT* h. 1 (1871): »Ænæ högg (åt) aldrig slagne Fræwæræd. D. ä. Åne högg denna sten åt den obesegrade (oöfvervinnerlige) Fravaråd.» — Stephens har riktigt i 1—10 *frawaradar* sett ett mansnamn, och han har i 19—26 *slaginar* anat en form av participet 'slagen'; men han har i total avsaknad av insikt i inskrifternas språk icke

Fig. 380. U 877. Möjbro, Hagby sn. Efter teckning av P. A. Säve.

Fig. 381. U 877. Möjbro, Hagby sn. Efter G. Stephens, *Old Northern Runic Monuments* 1 (1866—67).

förstått att båda orden äro nominativer utan tolkat dem som dativer. — Stephens har emellertid icke känt sig nöjd med sin tolkning. I tredje delen av *Old Northern Runic Monuments*, som utkom 1884, framställer han (s. 30) ett tredje förslag, där han uppger tolkningen av 11—13 *ana* som ett namn och av 19—26 *slaginar* som participet 'slagen': »What makes the first line so desperately difficult is the entire absence of any dividing mark. I now look upon it as consisting only of names, probably those of the dead chief and of his 2 Sons and Daughter, or 3 of his nearest kin. I therefore propose, with great diffidence: *Ænæhæ, Hæislæ, Ginia, Fræwædæa.*»

Stephens daterar (*ONRM* 1, s. 180), naturligtvis på ytterst vaga grunder, Möjbro-stenen till 300-talet: »The drawing of both Horse and Horseman is so correct comparatively speaking, the Runes are so elegant, and the language so old, that I hesitate at giving this piece a lower age than the 4th century. But of course all such date-fixings are merely approximative.» Stephens hade visserligen klart för sig, att det 24-typiga runalfabetet (eller »the Old-Northern Runes» som han kallade det) var äldre än det 16-typiga (»the Scandinavian Runes»). Men han saknade varje perspektiv på den språkliga utvecklingen och därför också all insikt i språkhistorisk metod. Hans tolkning av Möjbro-stenens inskrift hör i alla fall till hans minst misslyckade.

Detta blev kanske anledning till att denna inskrift icke kom att spela någon roll i Sophus Bugges och Ludvig Wimmers för tolkningen av de urnordiska runinskrifterna grundläggande avhandlingar i *Tidskrift for Philologi og Pædagogik* (1866—67) och *Aarbøger* 1867—70. Wimmer framhöll i sin första avhandling (1867), att Möjbro-inskriften innehåller två nominativformer; han antog sålunda, fullt riktigt, att r. 25 skall läsas *a*, icke *i* (såsom *Bautil* och ännu Säve).

Vidare uppfattade han, i likhet med Stephens, r. 22 såsom **g** och läste den nedre raden (r. 1—10) före den övre (r. 11—26). »Ich glaubte damals», skriver han några år senare (*Die Runenschrift*, 1887, s. 166), »dass die ganze inschrift als **frawaradar ana hahai slaginar** gelesen werden müsste und altnord. *Fráráðr á há* (dat. sgl. fem.) *sleginn* entspräche. In folge später empfangener aufklärungen über die inschrift kann die letzte rune in der obersten zeile jedoch nur **i** gelesen werden.» Liksom Bugge har Wimmer kommit till den uppfattningen, att r. 22 är ett skiljetecken, icke en runa. Detta är rätt förklarligt med hänsyn till de teckningar, som de hade tillgång till; särskilt på den senaste av dessa (i *UFT* h. 1, 1871) är r. 22 alldeles feltecknad och gör i hög grad intryck av ett skiljetecken. Därmed försvann emellertid språkformen **slaginar** ur räkningen; man fick å ena sidan **ana hahaisla**, vilket Bugge tolkar som prepositionen *ā* 'på' jämte ett mansnamn i ackusativ (isl. *Háisl*), å den andra ett ensamt **inir**, åt vilket varken Bugge eller Wimmer kunnat ge en rimlig mening. Enligt Bugge (i Ad. Noreens *Altisl. Grammatik*, 1. Aufl. 1884) är det ett mansnamn; han tolkar inskriften: »Über Háisl Inr, Fráráðr (setzten den stein)». Också F. Burg (1885) finner det beklagligt, att man efter Wimmers och Bugges bestämda uttalanden måste uppfatta r. 22 som ett skiljetecken. För 11—18 **anahahai** hade han i annat fall »allerdings nur eine sehr gewagte vermutung, auf die mich der umstand gebracht, dass auf dem steine unterhalb der inschrift die umrisse eines mannes zu pferde stehen. Was ich zu gunsten von *ana hanhai* 'zu pferde' anführen könnte, ist bei der problematischen natur des *slaginar* nicht der rede wert.» Säkerligen har Burg i **hahai** velat se dativformen av ett urnord. **hanhar* 'häst' (grundord för avledningen **hanhistar*, varav isl. *hestr*, fsv. *hæster*). — I *Aarbøger* 1905 tager Bugge ännu en gång upp inskriften till granskning. Han har nu av O. v. Friesen fått veta, att r. 25 verkligen är **a**. Däremot anser han fortfarande, att r. 22 är skiljetecken, »da det er mindre end de omstaaende Runer, hvilket ikke er paavist ved **g**-Runen . . . I **inar** formoder jeg et Verbum i 3dje Person Ental Præsens Indikativ. Det vilde i gotisk Form lyde **in-arjiþ* . . . Oldn. *erja* pløie, ridse med Plogjærn' betyder ogsaa overhoved 'skrabe, kradse, ridse', og lat. *exarare* kan betyde 'indridse, gjøre skriftligt Udkast til noget paa Skrivetavlen af Voks'. Möjebro-Indskriften forstaar jeg derfor nu saaledes: 'Til Minde om Haaisl indridser Fraaraad (dette)'. Som objekt for **inar** tænker jeg mig ikke blot Indskriften, men ogsaa den billedlige Fremstilling.» Mot denna tydning kan bl. a. invändas, att inskriftens **ar** näppeligen kan återge en urnordisk presensform, motsvarande got. **arjiþ*.

Vid denna tid förelåg redan v. Friesens nya och definitiva läsning av Möjbro-inskriften; den är första gången publicerad i 3. uppl. av Ad. Noreens *Altisländische Grammatik* (1903). Den innehöll tre viktiga och för tolkningen avgörande iakttagelser: läsningen av inskriften skall börja med nedre raden och namnet **frawaradar**, r. 22 skall läsas **g** och r. 25 **a**. Bugge tog (1905) hänsyn endast till det sista momentet, men ej till de båda andra. Säkerligen har han icke haft tillgång till någon ny bild, och på de äldre avbildningarna liknade r. 22 — såsom förut nämnts — avgjort ett skiljetecken, icke en runa. Att v. Friesen uppfattade tecknet som en **g**-runa, kan för Bugge ej ha varit avgörande, då han icke kunde kontrollera de skäl, varpå denna uppfattning grundade sig.

v. Friesen har själv framställt tre olika försök att tyda inskriften, sådan den fastställts genom hans nya läsning. Det första av v. Friesens tolkningsförslag meddelas i Noreens nyss-nämnda grammatik (1903) och lyder: »*Fráráðr *anáe* (wäre got. **an-ahaha*, zu *-ahs* in *anahs* gebildet wie *ainaha* zu *ains* u. dgl) *es slegenn*. *Fráráðr* der beherzte ist totgeschlagen.»

I v. Friesens lilla skrift *Runorna i Sverige* (1. uppl. 1907) och i *Upplands runstenar* (1. uppl. 1908) är hans fotografi av Möjbro-stenen första gången publicerad. I den förra säges om inskriften helt kort, att den »är dessvärre ej säkert tolkad». I den senare har han framställt en ny förklaring av inskriften, den andra i ordningen:

»**frawaradar** är säkerligen ett manligt egennamn, som på isländska skulle ha lydt *Fráráðr* d. v. s. 'snarrådig'. I följdén **anahahaislaginar** urskiljes till en början participformen *slaginar* 'slagen, träffad, sårad'. Det som föregår *slaginar* uppfattar jag som *ana-hahait* gotiska *ana-haihait* 'ropade högljudt'. Alltså: 'träffad (af ett kastadt spjut, en pil e. d.) uppgaf Frawaradar högljudda rop (stridsrop eller möjligen rop på hjälp, böner om förskoning)'. Är detta sistnämnda alternativ riktigt, vore det kanske möjligt, att de nere till vänster förekommande knäböjda strecken äro en del af en fallen kämpe, som anropar den å hästen sittande segraren om nåd. Eljest har man att fatta Frawaradar såsom ryttaren, hvilken träffad af ett skott i sin vrede medelst höga rop utmanar sin motståndare.»

Mot denna tolkning kan göras flera invändningar. Man måste utgå från att Möjbro-stenen liksom de flesta andra urnordiska runstenar är en minnesvård, en bautasten med inskrift. All sannolikhet talar då också för att ryttaren är Frawaradar själv. Men det blir i så fall alldeles orimligt, att inskriften skulle kunna ha ett sådant innehåll: F. ropade högt, träffad (sårad). v. Friesen har icke heller känt sig tillfredsställd. Redan efter några år var han färdig med sin tredje tolkning. Han framställer den i den nya upplagan av *Upplands runstenar* (1913):

»**frawaradar** är säkerligen ett manligt egennamn, som på isländska skulle ha lydt *Fráráðr* d. v. s. 'snarrådig'. *Fráráðr* är väl namnet på den man, till hvilkens ära och minne stenen är rest . . . I följdén **anahahaislaginar** urskiljes till en början participformen *slaginar*, 'slagen, träffad, sårad'. Före **slaginar** läser jag **ana haha i(s)** och tolkar dem: *Ane den enögde är (fälld)*. Denna sats åsyftar — tänker jag mig — Frarads stoltaste bedrift och denna är också återgifven på bilden. Mannen på hästen är Frarad i strid med Ane, och nere till vänster ser man ett par knäböjda streck, som kunna tänkas markera den besegrade motståndaren . . . Kanske förtjänar det nämnas, att namnet *Ane* under medeltiden synes företrädesvis ha förekommit i Götaland. Ett annat namn — med långt *a*-ljud — är det, som bäres af den i västnordiska källor omtalade svenske sagokungen *Ane den gamle*.» **ana haha** uppfattas sålunda som subjekt; det innehåller ett mansnamn **ana**, motsvarande isl. fsv. *Ane*, jämte ett adjektiv i best. form *haha*, isl. **hái*, till got. *haihs* 'enögd' (lat. *cæcus* 'blind'). En närmare kommentar har v. Friesen lämnat i en tidningsuppsats *En uppländsk Brävallakämpe?* (*U. N. T.* ³¹/₁₂ 1912); då denna numera torde vara svårtillgänglig, må här ett längre utdrag citeras:

»Om vi granska denna [d. v. s. inskriften] närmare, skola vi finna att den nedre raden bör läsas först. Detta framgår däraf att när den inskrift som var afsedd att anbringas i den öfre raden icke här gick in utan en runa blef öfver satte man denna runa icke under utan öfver raden: den undre raden var sålunda redan upptagen . . . Ett ensamt egennamn plägar på folk-

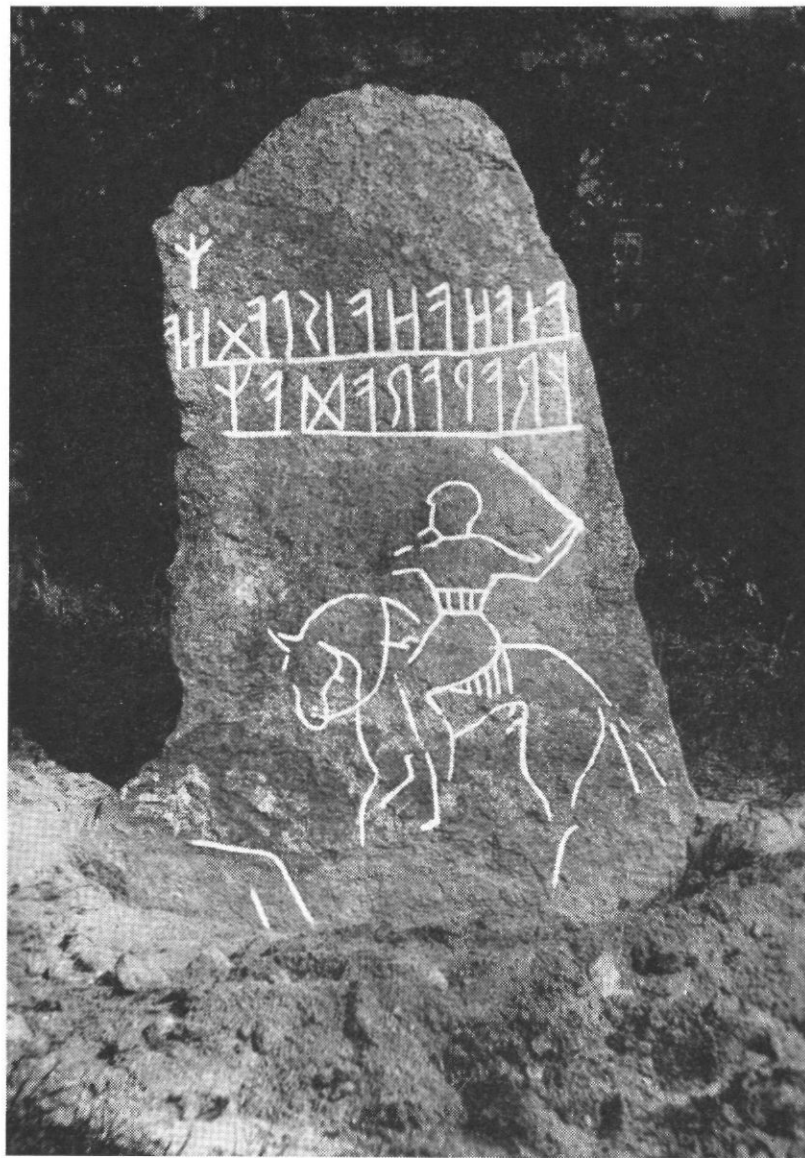

Fig. 382. U 877. Möjbro, Hagby sn. Foto av O. v. Friesen.

vandringstidens stenar anses ange den person, åt hvilken vården är egnad. Vår sten är sålunda rest öfver en man som hette *Frawaradar*.

Om man länge har varit ense om det första ordets tolkning, så ha meningarna varit desto mera skiftande om hur de följande runorna böra förstås . . . En enkel och sannolik förklaring vinna vi genom att uppdelat runorna som ofvan skett och öfversätta: *Ane den enögde är fallen*. *Ane* är ett namn som i forntiden synes ha varit ganska vanligt, särskildt i Götaland och Danmark. Vi återfinna det i flera ortnamn som Aneby, Aneboda, Anebo, Anemåla, Anered m. fl. Ordet *haha* kan också uppfattas på annat sätt, men enklast är det att däri se en form af ett forn-germanskt adjektiv, som betyder 'enögd' och egentligen är samma ord som det latinska *cæcus* 'blind'. Ordet *slaginar* slutligen betydde fordom, som *slagen* gör nu, också 'dödad, dräpt'.

Varför läses nu denna sats på *Frawaradar*'s minnesvård? Väl snarast därför att det är ett stordåd af honom som på detta sätt för alla kommande tider knytes till hans namn. *Frawaradar* har i en drabbning med sveakonungens fiender nedlagt en af deras främste män *Ane*, en kämpe som genom sitt enda öga erinrade om stridsguden Oden själf. Sveakonungens fiender vid denna tid var framför andra götarna och *Ane* är, som vi nyss sett, ett götiskt namn. Själf är *Frawaradar* afbildad i segrerns stolta ögonblick, då han höjer sitt svärd och sittande på sin stridshäst utstöter segerropet öfver sin fallne motståndare kanske just med de ord som vi nyss funnit på stenen.

Det finnes ett gammalt norskt kväde om slaget på Bråvalla hed . . . I detta kväde uppräknas de mest framstående kämparna på ömse sidor och bland andra nämnes i kung Harald Hildetands här en man från Jutland vid namn *Are den enögde*. I Bråvallakvädet är gammalt och nytt, dikt och sanning kastade om hvarandra på ett sätt som trotsar all utredning. Hvad särskildt de där uppräknade kämparna beträffar, återfinnas bland dem namn som kanske äro uråldriga och historiska vid sidan af senare tiders eller den rena diktens barn. Om *Are den enögde* vet man äljest intet och omöjligt är icke att han kan höra till den historiska uppräknningen till sagan och kvädet om Bråvalla slag. Mycket djärft är ju att i *Ane den enögde* och *Are den enögde* se samma person. Källorna till vår kännedom om dessa fjärran tider äro ju ytterligt bristfälliga så fort det är fråga om något annat än rent arkeologiska föremål och fakta. Men omöjligt är ju icke, att sammanställningen träffar verkligheten äfven om sannolikheten därför är liten. Jag vill emellertid icke underlåta att påpeka några fakta. *Are* var enligt det norska kvädet jute, under det att vår Möjbroinskrift snarast talar för att *Ane* var en göt. Detta är ju en omständighet som synes tala mot den ofvan framkastade tanken att *Are* och *Ane* äro samma person. Härvid bör emellertid märkas att Bråvallakvädet genomgående låter slaget på Bråvalla hed vara en strid mellan daner och svear i stället för, som det sannolikt ursprungligen var, en strid mellan götar och svear. Detta beror väsentligen på de faktiska politiska förhållandena i Norden under vikingatiden — från denna tid är det norska Bråvallakvädet. Under denna tid var svenskarna och danskarna de båda stora kämparna om väldet i Norden. Till Bråvallakvädets politiska omläggning torde också ha bidragit en redan i forntiden förekommande förväxling mellan götar och jutar.

Att ett sydiskandinaviskt namn *Ane* omgjorts till *Are*, när dikten om Bråvallakampen vandrade öfver till Norge, är mycket naturligt, då *Ane* icke finnes i Norge, men *Are* däremot är mycket utbreddt och vanligt.

Allt nog: den frågan om Möjebrostenens *Ane* är samme man som Bråvallaslagets *Are* torde väl förtjäna framkastas om hon också hvarken nu eller framdeles skulle kunna besvaras.»

Källorna för det norska Bråvallakvädet äro dels Saxo, dels det isländska s. k. *Sögubrot* (se A. Olrik i *ANF* 10, 1894, s. 223 f.). Hos den förre omtalas bland kämparna från Jylland »*Ary altero cassus lumine*», i det senare *Ari einygi*, *Are den enögde*.

Samma tolkning av Möjbro-inskriften har v. Friesen senare flera gånger återkommit till och i huvudsak upprepat. Så i artikeln *Runenschrift* (i: *Reallexikon der germanischen Altertumskunde* Bd 4, 1918—19): »Der Stein von Möjebro bei Uppsala enthält die Zeichnung einer Streitszene:

ein Reiter mit erhobenem Schwert hat seinen Gegner zu Boden gestreckt. Das Vorbild dieser Streitszene dürfte römisch sein. Man trifft es besonders in den Provinzen Belgica und Germania superior und inferior auf Grabmälern über *equites*, auf Siegesdenkmälern und auf Münzen bis etwa 400, und an das Ende dieser Periode dürfte der Möjebrostein zu verlegen sein. Seine Inschrift lautet: *frawaradar ana haha i(s) slaginar*, d. h. 'Frarad (liegt hier). Ane der Einäugige (oder der Aufhänger) ist zu Boden gestreckt'.» Som ett alternativ (der Aufhänger) upptar v. Friesen här ett förslag, som tidigare framställts av Th. von Grienberger (se nedan). Vidare i *Runorna i Sverige*, 2. uppl. (1915) och 3. uppl. (1928): »Möjbrostenen uppvisar utom en inskrift också en med omissskänlig talang tecknad ryttare. Ett knäböjt streck nere till vänster torde antyda en fallen fiende, och bilden får om detta är riktigt en slående likhet med bilder på romerska gravvårdar och kejsarmynt, där den döde eller kejsaren framställs som den lycklige segraren och triumfatoren. Inskriften: **frawaradar anahahaislaginar** kan tolkas 'Frarad (vilar här). Ane den enögde är fälld'. Tillägget torde åsyfta Frarads märkligaste bedrift.» — Sista gången har v. Friesen uttalat sig om Möjbro-inskriften i arbetet *Runorna* (*Nordisk kultur* bd 6, 1933): Stenen »visar — vilket är sällsynt — en med fart och konstsinne tecknad ryttare med hjälm (?) och till hugg höjt svärd, sprängande fram på en galopperande häst över en med ett vinkelböjt streck markerad fallen fiende... Inskriften på Möjbrostenen är klar och väsentligen oskadad men dessvärre icke, trots M. Olsens tilltalande förslag, i sin helhet säkert tydd. Den bör läsas från höger till vänster nedifrån uppåt: **frawaradar | anahaha islaginar**. **frawaradar** är med visshet ett tvåledat egennamn av allmängermansk typ och torde eljest föreligga i det fht. (bair.) *Fraorat*; med rätt stor sannolikhet bör **islaginar** förstås som *is slaginar* 'är träffad, sårad, dödad'. Vad däremot **anahaha** betyder är dessvärre okänt. Det kan förstås som **ana haha** = Ane den enögde. I så fall står **frawaradar** elliptiskt och anger väl den dödes namn åt vilken vården är ägnad, och Ane enöga är den kämpe som det var Frawarads mest minnesvärda bragd att ha besegrat. I någon mån talar ryttarbilden för denna tolkning.» Det bör anmärkas, att v. Friesen här, liksom i sina tidigare uttalanden, uttrycker sig med den största försiktighet: Han avvisar visserligen alla andra tolkningsförslag, t. o. m. Magnus Olsens, men han betonar uttryckligen, att inskriften icke är »i sin helhet säkert tydd». Vad **anahaha** betyder »är dessvärre okänt. Det kan förstås... I någon mån talar ryttarbilden för denna tolkning».

Utom v. Friesen ha åtskilliga andra forskare på grundval av hans läsning sökt vinna en tolkning av Möjbro-inskriften. Mera originell än övertygande är den lösning, som föreslås av O. F. Hultman (1908): *Frawaradar ainaha-aiha is laginair* 'F. är ensam ägare till anläggningen l. byggnaden'. **laginar** skall vara genitiv av ett **lagini-*, got. *lageins*, f., verbalsubstantiv till got. *lagjan*, isl. *leggja* 'lägga'. Vilken anläggning eller byggnad, som skulle åsyftas, omtalar Hultman icke.

Th. v. Grienberger ansluter sig (1908) i huvudsak till v. Friesens första tolkning men anser ordet **anāe* 'der beherzte' oantagligt och föreslår i stället ett substantiv urnord. **ana-hāha* 'anhängare', som skall vara ett binamn till Frawaradar. Urgerm. **hanhan-*, urnord. **hāhan-*, isl. **hái* är ett nomen agentis till verbet got. *hāhan*, isl. *hanga*, fsv. *hængia* 'hänga'.

Erik Brate behandlar Möjbro-inskriften i en uppsats år 1915. Mot v. Friesens då nyligen framlagda tredje tolkning invänder han, att »om runstenen är en minnessten över Fravarad efter dennes död, såsom ju v. Friesens mening är, och satsen åsyftar hans stoltaste bedrift, synes man böra vänta: *was slaginar*, varemot: *es slaginar* ger intryck av att bragden nyss är utförd och stenen ett av Fravarad själv rest segertecken.» Att så många framstående forskare icke ha lyckats i sina försök att tyda inskriften, visar enligt Brate, att den »icke kan tydas genom det ljudvärde, som hittills tillskrivits dess runor». Detta gäller dock blott om runan **h** i den omstridda rungruppen **anahaha**; i övrigt ansluter han sig till v. Friesens senaste tolkning. »Om endast det andra **h** uti **anahaha** antages återgiva ljudvärdet fsv. *gh*, erhålles även för denna rungrupp en tydning, som synes mig både grammatiskt otadlig och passande uti inskriften. Prep. **ana** är då,

såsom Bugge antog, prep. isl. *á* (ljudlagsenligt **an*, got. *ana*), eg. adverb, och **haha** är den därav styrda dat. sing. *Hagha*, som kan antagas vara det äldre namnet på Hagby, och varifrån benämningen Hagunda härad utgår. Inskriften betyder alltså: 'Fravarad på Hage (Hagby) är dödad'.» Brate påminner om att runan **h** icke sällan betecknar frikativt *g*-ljud i yngre runinskrifter. Då förhållandet mellan ljuden *h* och *gh* var detsamma i urnordisk tid som på 1000-talet, bör sådant även ha varit tänkbart i urnordisk tid. »Något säkert urnordiskt exempel på bruket av *h* för *gh* kan jag emellertid icke framdraga, varför jag för mitt antagandes riktighet blott kan åberopa den goda tydning, som därigenom uppstår... Mot min tydning kan till en början invändas, att ju *gh* i **slaginar** uttryckes med runan **g**. Tänkbart är dock, att **g** väl begagnats framför len vokal, men framför hård kunnat utbytas mot **h** som tecken för *gh*... Då efter detta urnord. **Hage* uppenbarligen Hagunda härad fått sin benämning, måste denna gård och alltså även dess ägare varit av betydelse i sin ort, och denna betydelse avspeglar sig i det i trakten enastående minnesmärket över den fallne, som avbildats i krigisk rustning på sin häst.»

Brates förklaring är med sin anknytning till ortnamnen vid första påseendet mycket tilltalande. Ingen av de andra tolkningarna är i sakligt avseende så tillfredsställande. Den har också fått anslutning från flera håll: A. Jóhannesson (1923) och, i modifierad form, av H. Pipping (1922), Ad. Noreen (1923) och E. Holmkvist (1936). Mot tolkningen kan emellertid riktas två allvarliga invändningar, den ena av språkhistorisk, den andra av runologisk art. I en inskrift, som har så ålderdomliga former som **frawaradar** och **slaginar**, väntar man ovillkorligen, att dat. sg. av ett svagt maskulinum skulle ändas på *-an*. Ett ortnamn fsv. *Haghi* borde alltså i dat. heta **hagan**, icke **haha**. Ett avgörande hinder är också bruket av runan **h** $\mathfrak{H}$ i st. f. **g** $\mathfrak{X}$. Att den yngre runradens **h**-runa $\mathfrak{H}$ av vissa runristare brukas som tecken för *g*-ljud, har knappast en fonetisk orsak. Snarare beror det på inflytande från det angelsaxiska runalfabetet, där runan $\mathfrak{X}$ var tecken för *g*. Det har sin förklaring i de båda runornas yttre likhet (se O. v. Friesen i *Runorna*, 1933, s. 150, 209). Däremot finns det, såsom Brate själv anmärker, icke något exempel på att den äldre runradens $\mathfrak{H}$ har kunnat brukas som tecken för *g*-ljud. Detta runalfabet hade, i motsats till det yngre, ett särskilt tecken $\mathfrak{X}$ för *g*-ljudet. Och särskilt betänkligt blir det att låta $\mathfrak{H}$ -runan i ett fall (**haha**) beteckna *g*-ljud i en inskrift, som i ett annat fall (**slaginar**) använder $\mathfrak{X}$ -runan.

Dessa båda svårigheter har Hugo Pipping (1922) sökt undgå genom att tolka inskriften på följande sätt: **frawaradar ana hahai slaginar** 'F., ihjälslagen på Hag.' **hahai** uppfattar han som dat. sg. av en a-stam **hāha-*, en sidoförm till **hāga-* (i Hagby, Hagunda) med Vernersk växling *h* ~ *g*. Detta **hāha-* ~ **hāga-* anser Pipping vara en urnordisk utveckling av adjektivet **hauha-* ~ **hauga-* 'hög'. Även om Pipping på detta sätt lyckas undgå Brates svårigheter, är det omedelbart klart, att tolkningen i hans form är vida mindre tilldragande än i Brates. Skall man nödgas räkna med en Vernersk växelform till ortnamnet, blir sannolikheten icke lika stor. Men därtill kommer, att tolkningen också nödvändiggör en ny, och föga trolig, etymologi av ortnamnen Hagby och Hagunda. Man har i allmänhet tänkt sig, att här ingår ordet *hag* eller *hage* 'inhägnad, inhägnad mark o. s. v.' Men detta ord föres allmänt tillbaka på en indoeuropeisk rot med *gh*, urg. *g* och kan följaktligen ej ha någon grammatisk växling *h* ~ *g*. Hur man än vänder på saken, tycks ett samband mellan inskriftens **haha** och ortnamnen Hagby, Hagunda vara uteslutet¹.

Magnus Olsen (1917) vill likaledes i **anahaha** se en förbindelse av prepositionen **ana** och ett substantiv. **haha** är samma ord som feng. *hōh*, m. 'häl', isl. *há-* i sammansättningarna *hásin* 'hälsena', *hámót* 'hälled', urnord. **hāha-*, grundordet för isl. *hæll*, m., sv. *hæl*, urnord. **hāhila-*. Inskriftens

¹ Som en gissning betecknar E. Holmkvist (1936) själv sitt förslag att läsa inskriften: **frawaradar ana hahais laginar** »Frarad i Haga (är grav)lagd (här)». **hahais** (med **h** för *g*-ljud liksom Brate) skulle vara »lok. pl. till det **Hag*, trol. st. neutr. a-stam, som ingår i *Hagby, Hagunda*.» **ana** kan tolkas på två sätt: »antingen bestämning till **frawaradar** och då motsvarighet till fht. *ano* 'Grossvater, Urgrossvater, Ahn', eller också som prep. *ana*, placerad framför lokativformen för att understryka den lokativa betydelsen, som redan vid denna tid förbleknat.» Och **laginar** slutligen skulle vara perf. part. till fsv. *læggia*, en analogisk bildning i stället för väntat **lagiðar* isl. *lagðr*, »en form som för övrigt finnes belagd i fsv. *ā-læghin*». Kritik är obehövlig.

meddelande »Frawaradar är slagen på hälen» har haft en mindre konkret innebörd: han har blivit sårad eller dräpt bakifrån, d. v. s. försåtligt och lömskt. Möjligen har bilden liksom inskriften avseende på hans sista strid, »hvor han bukkede under efter lumskelig at være bleven overfaldt fra baghold». — Några egentliga paralleller till en sådan användning av uttrycket »slå någon på hälen» har Magnus Olsen icke funnit. Och man måste nog ge W. Krause rätt i att ett sådant uttryckssätt icke passar i stilen i en kort gravinskrift. Därtill kommer, att isl. *há-*, feng. *hōh* 'häl' sannolikt är formellt identiskt med isl. *hár*, m. 'årtull', fsv. *hār*, nsv. dial. *hå* (jfr A. Kock i *ANF* 37, 1921, s. 7 f.; D. O. Zetterholm i *Ordgeografi och språkhistoria*, 1936, s. 34 f.; *SAOB: hāl*); den ursprungliga betydelsen har varit 'gren, krok, hake, vinkelformigt föremål'. Detta ord har emellertid varit en u-stam, sålunda urnord. **hāhu-*, urgerm. **hanhu-*, motsvarande sanskr. *çanku-* 'spetsig pinne, påle' (E. Lidén i *Uppsalastudier*, 1892, s. 89 f.). Inskriftens **haha** kan i så fall, såsom v. Friesen har framhållit (*Röstenen*, 1924, s. 16), icke vara ack. sg. av detta ord.

v. Friesen har likaledes uttalat tvivel om att Möjbro-stenens **ana** skulle kunna vara prepositionen got. *ana*, isl. *á* 'på', såsom både Brate och M. Olsen mena. Dels är denna belagd på Tjurkö-brakteaten i enstavig form **an**; dels måste got. *ana* motsvara ieur. och urgerm. **anō*, men detta skulle urnordiskt snarast ge **anu*. Dessa tvivel väga dock ganska lätt. Då det gäller trycksvaga småord, såsom en preposition, får man ej strikt tillämpa reglerna för de tryckstarka orden. Man kan ej med säkerhet påstå, att ieur. **anō* måste ge urnord. **anu*. På grund av växlande tryck ha dubbelformer länge kunnat existera vid sidan av varandra; jfr unord. *ek* och *eka*, *-ka* av ieur. **egō*. Tjurkö-brakteaten tillhör för övrigt sannolikt en senare tid än Möjbro-stenen. — Också Erik Harding (1939) betvivlar, att en form **ana* 'på' kan ha funnits i urnordiskan. I stället vill han hänföra Möjbro-stenens **ana** till isl. *án* 'utan' (ty. *ohne*). **haha** sammanställer han med Ström-brynets **haha**, som M. Olsen, på mycket svaga grunder, har tolkat som 'Pæl, Plugg' (till isl. *hár*, m. 'årtull', se ovan); i detta speciella fall skulle det åsyfta »en af de paa Holmgangsvolden anvendte (hellige) Plugge». Harding översätter det med 'tvekampsstång'? »Att det måste ha något med 'kamp, strid' att göra», är enligt Harding otvivelaktigt, detta helt enkelt därför att fht. *Hāh-*, i likhet med så många andra stridbeteckningar, ingår i mansnamn. »Jag antar därför att **haha** eller förleden i fhty. *Hāholt*, *Hāhger*, isl. *Hárekr* osv. har innebörden 'vapen(rustning)' o. d.» Möjbro-inskriften skulle alltså betyda: »Fråråd har utan vapen blivit slagen (o: är försvarslös nedhuggen)». Att denna tolkning helt och hållet svävar i luften, behöver väl knappast påpekas.

I en helt annan riktning har C. Marstrander (1946) tänkt sig möjligheten till en tolkning: »kanskje 'Frawaradar er (eller skal bli) drept for Hár', hvor preposisjonen *á* som så alminnelig over hele det germanske språkområdet introduserer den til hvis skade eller i hvis disfavør handlingen foregår (*valtraufar . . . nomnar á ýmissum mǫnnum* Rök). Hár i så fall banemannen Frawarads eller den drepte (hauglagte) Frawarads nærmeste baugamadr . . . En venter snarest dativ **hahe**; men jeg synes å erindre at jeg også har møtt akkusativ i denne bruk.»

Återstår nu det förslag till inskriftens tolkning, som har framställts av en tysk runolog, W. Krause (1933). Mot v. Friesens tolkning invänder Krause, att »die inhaltliche Architektur der ganzen Inschrift stark leidet: Frarad, dem zu Ehren die Grabinschrift angefertigt ist, wird selbst nur mit seinem eignen Namen genannt, während der von ihm erschlagene Feind mit Namen und Beinamen als Subjekt eines vollständigen Satzes erscheint. Man würde in dem Fall, dass Frarads ruhmreichste Tat verkündet werden sollte, doch eher eine aktivische Konstruktion erwarten¹. So, wie die Inschrift tatsächlich aussieht, ist man von vornherein geneigt, *slaginar* auf *Frawaradar* zu beziehen.» Själv upptager Krause egentligen en tanke, som långt tidigare hade framkastats av F. Burg, men som denne icke vågat närmare utföra (se ovan s. 566): **anahahai**

¹ Samma anmärkning har tidigare framställts av Brate (*ANF* 31, s. 231): »Ännu naturligare vore i detta fall aktiv konstruktion med Frawarad eller 'han' som subj., alltså 'han fällde Ana', såsom synnerligen ofta uti inskrifter med yngre runor.» Jfr också M. Olsen i *ANF* 33, s. 277.

= *ana hāhai* 'på hästen'. För djuret häst fanns i de germanska fornspråken, såsom man kan vänta, ett flertal ord: utom det gamla indoeuropeiska ordet (lat. *equus*), som ännu lever kvar i isl. *iór*, m. bl. a. *marr*, m. och *merr*, f., *hestr*, m., *hross*, n., *skiótr* (fsv. *skiut*). Det speciellt nordiska *hestr*, urnord. **hāhista-*, **hanhista-*, är egentligen en superlativbildning med betydelsen 'den mycket snabbe'. Även grundordet, urnord. **hāha-*, **hanha-*, 'den snabbe' bör en gång ha funnits som beteckning för hästen, även om det i litterär tid icke är belagt, utdött bl. a. på grund av konkurrensen med de många ord, som utvecklats till *hā-*, och ersatt av avledningen **hāhista-*, isl. *hestr*. Krause anser sig kunna påvisa detta *hā-*, 'häst' som förled i många nordiska och germanska mansnamn. Möjbro-stenens **hahai** uppfattar han sålunda som dat. sg. av urnord. **hāhar* 'häst'. »Im Mittelpunkt der ganzen Zeichnung steht der Krieger zu Pferde, offenbar das Bild des unter dem Stein Begrabenen. Was liegt nun näher als anzunehmen, dass die über dem Bild befindliche Inschrift den Sinn hat: 'Frarad auf dem Pferd ist erschlagen'?»¹ — Krauses tolkning är ur formell synpunkt helt akseptabel. Det kan emellertid invändas, att det för ristaren och hans samtida väl har varit alldeles självklart, att ryttaren föreställde Frawaradar. En förklarande hänvisning i inskriften var därför obehövlig och förefaller mindre naturlig: F., han som sitter här på hästen, är ihjälslagen.

Som en sammanfattning av det föregående må här lämnas en kort översikt över de olika tolkningarna av Möjbro-inskriften, allt från G. Stephens:

G. Stephens (enl. *UFT* h. 1, 1871): »Åne högg denna sten åt den obesegrade (oöverbinnerlige) Fravaråd».

L. Wimmer (1867): **frawaradar ana hahai slaginar** *Fraráðr á há sleginn*.

S. Bugge (1884): **ana hahaisla × inir frawaradar** »Über Háisl Inr, Fraráðr (setzten den stein)».

F. Burg (1885): **ana hahai** »zu pferde».

O. v. Friesen (1903): **frawaradar anahaha is [s]laginar** »Fraráðr der beherzte ist totgeschlagen».

S. Bugge (1905): **ana hahaisla × inar frawaradar** »Til Minde om Haaisl indridser Fraaraad (dette)».

O. v. Friesen (1908): **frawaradar anahahai[t] slaginar** »Träffad uppgav F. högljudda rop».

O. F. Hultman (1908): *Frawaradar ainaha-aiha is laginair* »F. är ensam ägare till anläggningen».

Th. v. Grienberger (1908): »Fraráðr der anhängar ist totgeschlagen».

O. v. Friesen (1912—13): **frawaradar ana haha is [s]laginar** »Frarad (vilar här). Åne den enögde är fälld».

E. Brate (1915): **frawaradar ana haha is [s]laginar** »F. på Hage (Hagby) är dödad».

M. Olsen (1917): **frawaradar ana haha is [s]laginar** »F. är slagen på hälen (d. v. s. dräpt bakifrån)».

H. Pipping (1922): **frawaradar ana hahai slaginar** »F., ihjälslagen på Hag».

W. Krause (1933): **frawaradar ana hahai slaginar** »Frarad auf dem Renner erschlagen».

C. Marstrander (1946): **frawaradar ana haha is [s]laginar** »Frawaradar er drept for Hár».

Enligt v. Friesen bildar **frawaradar** en sats för sig: Frawaradar (vilar här). Därefter följer en ny sats, där **ana haha** är subjekt till **is [s]laginar**: Åne den enögde är slagen. Övriga tolkare ha däremot uppfattat inskriften som en enda mening, där **frawaradar** är subjekt och **is [s]laginar** är predikat: Frawaradar... är (ihjäl)slagen. Återstoden **ana haha** är bestämning antingen till subjektet **frawaradar** (Brate, Pipping, Krause) eller till predikatet **is [s]laginar** (M. Olsen).

Av de många förslag till Möjbro-inskriftens tolkning, som ha kritiskt granskats i det föregående, framstå två som avgjort överlägsna de övriga, nämligen v. Friesens och Krauses. Att mellan dem träffa ett bestämt avgörande, förefaller mycket svårt. Mot båda kan riktas invändningar, dock knappast av avgörande art. Det förefaller föga troligt, att man skall kunna komma fram till en definitiv tolkning. Det bör emellertid här betonas, att inskriften i de delar, som

¹ I sin senare behandling av inskriften (1937) sammanfattar Krause: »Die Inschrift von Möjebro stellt also einfach eine Erläuterung zu der darunter befindlichen Darstellung vor».

äro säkert tolkade, **frawaradar** och **slaginar**, företer en klar och entydig ortografi. Detsamma gäller med all säkerhet också för den del, som vi icke kunna med lika stor visshet tyda, runföljden **anahaha**.

frawaradar är ett mansnamn av den vanliga, tvåledade typen. Med avseende på efterleden har det ett motstycke i **hagiradar** i den nyfunna Stenmagle-inskriften (A. Bæksted i *Danske studier* 1946—47, s. 49 f.). **-rāðar** är ett nomen agentis till verbet isl. *ráða* 'råda, styra, bestämma'. Förleden *Frawa-* är en adjektivstam: isl. *frár* 'rask, livlig', fht. *frao*, *frô* 'rasch, munter', nht. *froh*. Den är f. ö. icke känd från nordiska personnamn, men väl från forntyska (t. ex. bair. *Frorat*). v. Friesen har starkt betonat, att namnet har »en onordisk första led»; det tillhör enligt hans mening ett västgermanskt inslag i det nordiska namnskicket under folkvandringstiden. En annan uppfattning av dessa förhållanden har uttalats av E. Wessén. Se L. F. Löffler i *ANF* 1 (1883), s. 275; Th. v. Grienberger i *Zeitschrift für deutsche Philologie* 39 (1907), s. 60; E. Brate i *ANF* 31 (1915), s. 228; O. v. Friesen, *Röstenen* (1924), s. 73, 87, 107 f.; E. Wessén, *Nordiska namnstudier* (1927), s. 47 f.; W. Krause, *Runeninschriften im älteren Futhark* (1937), s. 572 [150]; E. Noreen i *ANF* 60 (1946), s. 149; I. Lindquist och A. Janzén i *Personnamn* (Nordisk kultur, bd 7, 1947), s. 12, 110.

slaginar är perf. part. av verbet urnord. **slahan* 'slå, träffa', isl. *slá*, med palatalisering av urnord. *e > i* efter *g*. Om formen se A. Kock i *Indogermanische Forschungen* 33 (1913—14), s. 348 f.; E. Wessén i *Språkvetenskapliga sällskapets i Uppsala förhandlingar* 1913—15, s. 93 f. Verbet kan i germanska språken betyda såväl 'slå, träffa' som 'slå ihjäl'. Inskriften är en minneskrift och har meddelat ett slutligt öde. Här måste därför *slaginar* betyda 'slagen ihjäl, dödad'. Se E. Brate i *ANF* 31 (1915), s. 231; M. Olsen i *ANF* 33 (1917), s. 277 f.

Framför **slaginar** har v. Friesen (och efter honom Brate, M. Olsen, Reichardt) i runorna 18—19 **is** velat se kopulan urnord. *is*, isl. *es* 'är'. En runa upprepas som bekant icke som tecken för slutljudet i ett ord och uddljudet i nästa. Man är sålunda fullt berättigad att läsa 19 **s** två gånger. På samma sätt kan man som återstod räkna med antingen **anahaha** (v. Friesen) eller **anahahai** (Krause). Jfr **haitinar was** Tanum och **faikinar ist** Vetteland (*Stavanger Museum. Årbok* 1945).

Språkformerna i Möjbro-inskriften ha, i likhet med runorna, en ålderdomlig prägel. Det finns inga spår av yngre ljudutveckling. Inskriften bör av runologiska och språkliga skäl dateras till senast omkr. 500. Det finns intet som hindrar, att den kan vara ett århundrade äldre, sålunda från ungefär samma tid som Gallehus-hornet, eller ännu äldre¹. Att runorna stå på förskriften uppdragna linjer, kan knappast ge någon tidsbestämning; det förekommer sporadiskt i urnordiska inskrifter (Stenstad, Kinneved). Icke heller den omständigheten, att skriftens riktning är från höger till vänster. Det motsatta är visserligen det vanligaste i de urnordiska inskrifterna. Men samma skriftriktning som på Möjbro-stenen förekommer på bl. a. Krogsta, Berga, Kinneved, Vånga, Tanum, Einang, Opedal, Kjøllevig, Tørviken, Valsfjord, Lindholm-amuletten, Sjølland-brakteaten, Skodborg-brakteaten.

Enligt Krause skulle ristningens allmänna konstnärlighet tala emot en hög ålder. »Die sehr feine und ausgewogene Architektur der Gesamtritzung scheint mir gegen allzu hohes Alter zu sprechen.» På så allmänna grunder kan naturligtvis ingenting bestämmas. En konstnärligt begåvad och skicklig ristare kan ha funnits på 300-talet lika väl som på 500-talet.

Det återstår då frågan, om rytARBILDEN kan möjliggöra en närmare datering. Det finns knappast någon detalj i hästens och ryttarens mundering och utrustning som kan arkeologiskt tidfästas. Häst och ryttare äro sedda från sidan, även om mannens överkropp har vridits något åt vänster, för att båda armarna skulle bli synliga. Mannen har troligen hjälm på huvudet och

¹ Om Krauses tolkning är riktig, bör märkas, att dat. sg. **hahai** är äldre än Tune **woduride**, Tjurkö **walhakurne** och **ana** äldre än Tjurkö **an**. Jfr H. Pipping i *SNF* 12: 1 (1922), s. 78 f., Ad. Noreen, *Aisl. Grammatik* (4. uppl. 1923), § 356 a. 4.

omkring livet ett tvärrandigt bälte. I sin högra hand svänger han svärdet; det är just lyftat med udden riktad snett framåt. Med vänstra handen har han sannolikt hållit tyglarna. Hästen har ett randigt sadeltäcke, varav en del är synlig bakom ryttaren. Den är onaturligt smal i bakre delen av buken och har i förhållande till ryttaren väl små proportioner¹. I vänstra hörnet av stenen synes ett i trubbig vinkel böjt streck, möjligen i högra delen åtföljt av en parallell rak linje. Enligt v. Friesen skulle dessa linjer utmärka en på marken liggande, fallen fiende, sålunda den i inskriften omtalade Ane den enögde. Krause har häremot gjort bestämda invändningar: »Ich vermag in den fraglichen Linien beim besten Willen keine Andeutung eines Menschen zu erkennen; eher möchte ich in diesen Linien die flüchtige Skizzierung der Landschaft, etwa einer Bodenerhebung, sehen.» Man måste utan tvivel ge Krause rätt².

v. Friesens förmodan, att de båda strecken markera en fallen fiende, spelar emellertid en viss roll för hans uppfattning av ristningen i sin helhet. Han har flera gånger framhållit, att ryttarbilden hänvisar på romerska förebilder³. »Detta sätt att symbolisera segern och hylla segraren är klassiskt, går ytterst tillbaka på den grekiska skulpturens blomstringstid och möter under den romerska kejsartiden på gravvårdar över equites, på votivtavlor ägnade romerska kejsare, på de s. k. gigantpelarna i Gallien och vid övre Rhen (200-talet), överst krönta av kejsarens bild där han i sporrsträck sätter över en fallen gigant — det besegrade Germanien — samt slutligen på romerska mynt från 100—400-talen. Original eller nordiska efterbildningar av det senare 300-talets romerska guldmedaljonger äro kända från Norge och saknas icke heller i Uppland. Det är också ytterst från romerska riket, Rhentrakten, och närmast från Norge (troligen över Trøndelagen) som seden att på resta minnesstenar anbringa inskrifter kommer till Uppland.» Någon direkt efterbildning av friskulpturen på gravvårdar och gigantpelare kan ryttarbilden på Möjbro-stenen visserligen icke vara. Därtill har den en alltför individuell och självständig prägel. Men det är ingalunda omöjligt, att intryck, som nordiska krigare och handelsmän fått av romerska gravvårdar, ligga till grund för såväl runornas användning på resta bautastenar som för den i sitt slag enastående ryttarbilden på Möjbro-stenen. De bautastenar, som förses med inskrift, ha en ny form, med slät yta (Skärkind, Berga, Skåäng), men endast på de båda uppländska (Möjbro, Krogsta) har denna jämväl använts till figurframställning. De båda ristningarna äro högst olika. För Krogsta-stenen kan det näppeligen bli tal om efterbildning av ett främmande mönster. Är det då sannolikt, att detta skulle vara fallet med Möjbro-stenen, bara därför att denna konstnärligt sett står så mycket högre?

v. Friesen har ursprungligen daterat Möjbro-inskriften till »tiden före 600» (*Upplands runstenar*, 1913, s. 3), alltså 500-talet. »Runorna och bilden göra det sannolikt att ristningen förskriver sig från tiden omkr. 500 e. Kr.» (i *Upsala Nya Tidning* ^{31/12} 1912)⁴. Senare har han, säkerligen på grund av sin nya syn på ryttarbilden, varit benägen att skjuta den längre tillbaka i tiden: omkr. 400 (*Die Runenschrift*, 1918), »400-talet och förra hälften av 500-talet» (*Runorna*, 1933)⁵.

¹ Detsamma gäller hästen på Skokloster-stenen U 678.

² Jfr också H. Naumann, *Wandlung und Erfüllung* (1933), s. 3: »Es ist unwahrscheinlich, dass die Striche links unter dem Reiter von Möjebro eine Andeutung dieses Gefallenen sind; es wäre nicht zu begreifen, wie sie es sein könnten».

³ *Die Runenschrift*, 1918, s. 14; *Runorna i Sverige*, 3. uppl. 1928, s. 20; *Runorna*, 1933, s. 28; utförligast i en postum uppsats i *Fornvännen* 1949. v. Friesen anknyter till en tanke, som något tidigare hade uttalats av H. Schetelig (i *NI&R* 3, 1914, s. 61 f.). »På den annen side fikk jernalderens billedkunst også nye impulser ved inntrykk fra romerske minnesmerker. Et talende vidnesbyrd i den retning er Möjebrostenen i Uppland ... Hele monumentet gjenskaller nærliggende en særdeles vanlig type av romerske gravminner» (i *Nordisk kultur*, Bd 27 *Konst*, 1931, s. 211). Likaså H. Naumann a. a. s. 1: »kein Zweifel, dass wir in diesen spätrömischen Reiterreliefsteinen die Originale besitzen, aus denen der Reiterstein von Möjebro und seine Verwandten ihrer Idee und manchen Einzelheiten nach abzuleiten sind». Romerska gravvårdar med ryttarbilder finnas avbildade i *Germania Romana*, 3. *Die Grabdenkmäler* (2. Aufl., 1926), Tafel VI—X.

⁴ Jfr också Ad. Noreen, *Aisl. Grammatik*, 3. uppl. (1903): »6. Jahrh.»

⁵ Ad. Noreen, *Aisl. Grammatik*, 4. uppl. (1923): »etwas nach 400».

Krause anser (1932), att alla överväganden tillsammans föra oss »mit ziemlicher Sicherheit auf das 4. Jahrh. als Entstehungszeit der Möjebro-Inschrift». Senare (1937) daterar han den till omkring 400.

Huruvida stenen har varit rest på en gravhög, är okänt. Den är i varje fall en minnesvård i ord och bild. »Det är en värdig hyllning till en stupad hövding, avtecknad impressionistiskt och levande, ridande stolt som en romersk triumfator» (A. Lindblom). Det viktigaste är, att teckningen icke alls är stiliserad, såsom t. ex. hästfigurerna på Ramsunds-berget (Sö 101), på Skokloster-stenen (U 678) eller på Arnö-stenen (U 691). Den är icke heller naivt klumpig, såsom t. ex. Hägeby-stenens hästar (U 664) eller den naivt tecknade mansfiguren på Krogsta-stenen (B 581). Häst och ryttare äro skisserade med några få linjer, men med en osviklig känsla för det karakteristiska. Det är rörelse och liv i bilden. Det medfödda handlaget har för ristaren betytt mera än impulser från vad han eventuellt har sett i främmande land eller på importerade romerska guldmedaljonger.

Fig. 383. Bronsbeslag på hjälm, funnen i båtgrav i Vendel, Uppland.
Ur: T. J. Arne, *Das Bootgräberfeld von Tuna in Alsike, Uppland* (1934).

878. Möjbro. Fragment i Hagby kyrka.

Pl. 153.

Litteratur: B 360, L 78. J. Bureus, *F a 6* s. 117 n:r 37 (Caspar Cohl), s. 215 n:r 251 (Rhezeliu), *F a 5* n:r 160, *F a 1* s. 40; J. Rhezelius, *F a 10: 1* n:r 80, *F l 2* n:r 90; *Ransakningarna 1667—84*; J. Peringskiöld, *Monumenta 2*, bl. 249; O. Celsius, *Svenska runstenar (F m 60) 2*, s. 152; *Upsala Nya Tidning* 2/s 1930; *Handlingar i ATA 1930—35*.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckningar (i *F a 10: 1* och *F l 2*); Bureus, kopparstick (*F f 6* n:r 69); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 360); G. A. Hellman, foto 1934 (ATA).

Runstenen fanns enligt Caspar Cohl (*F a 6*) »Wedh Mojebro», enligt Rhezelius (*F a 6*, *F a 10: 1*) »Widh Möjebro»; *F a 5*: »Möjebro». — Enligt *Ransakningarna* (1672) funnos på »Möyebro giärdet någre stehnar wackre upreeste och pårijtade». Sannolikt avses både U 877 och U 878. — Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Möjebroo i Hageby sochn» (B 360: »Möje Bro», L 78: »Möjebro»). — O. Celsius, som granskade inskriften den 12 mars 1727, fann stenen